

An Analytical Study of Right Livelihood Values

Phra Santi Taechavaro^{1*}

¹Mahachulalongkornrajavidyalaya University Khon Kaen Campus, Thailand

*Corresponding author. E-mail: Suntivrc@gmail.com

ABSTRACT

This article aims to study the value of right livelihood in living life. The results of the study found that: The Right Livelihood is an important doctrine appearing in the Buddhist scripture used in the human development, oneself and work improvement. The Right Livelihood is the criterion of perfect living as its importance. The Buddha so taught all human beings to follow the principle to liberate themselves from suffering or to attain nirvana. The values of the Right Livelihood can be divided into 3 aspects: 1) personal value, 2) family value, 3) social value. All aspects lead to the balance of people, organization and society. When one comprehends this value, one will live rightly as it is composed of the principles of precepts, mindfulness and wisdom as the rules of living.

Keywords: Value, Right Livelihood, Lifestyle, Buddhism

คุณค่าของสัมมาอาชีวะในการดำเนินชีวิต

พระสันติ เตชวโร^{1*}

¹มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น ประเทศไทย

*Corresponding author. E-mail: Suntivrc@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มุ่งศึกษาคุณค่าของสัมมาอาชีวะในการดำเนินชีวิต ผลการศึกษาพบว่า สัมมาอาชีวะในอริยมรรคมีองค์ 8 เป็นหลักธรรมที่มีความสำคัญหลักธรรมหนึ่งที่มีปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาอีกทั้งเป็นหลักธรรมในการพัฒนาคน พัฒนาดินและพัฒนางานด้วย สัมมาอาชีวะ ยังหลักเป็นเกณฑ์ในการปฏิบัติชีวิตที่สมบูรณ์จึงถือว่าเป็นหลักธรรมที่สำคัญ พระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ทรงสั่งสอนมวลมนุษย์ให้ดำเนินชีวิตตามหลักสัมมาอาชีวะเพื่อให้หลุดพ้นจากความทุกข์ ที่มากไปกว่านั้นคือการดับขันธ เข้าสู่พระนิพพานอย่างแท้จริง คุณค่าของสัมมาอาชีวะ พบว่า เป็นคุณค่าในดำเนินชีวิตทั้ง 3 คือ 1) คุณค่าต่อตัวบุคคล 2) คุณค่าต่อครอบครัว 3) คุณค่าต่อสังคม คุณค่าทั้ง 3 ด้านนี้ เป็นคุณค่าที่สร้างให้เกิดความสมดุลในคน องค์การและสังคม เมื่อคนเราเข้าใจในคุณค่าของสัมมาอาชีวะก็จะสามารถดำเนินชีวิตได้อย่างถูกต้อง เพราะเป็นหลักการดำเนินชีวิตที่มีศีล สมาธิและปัญญาเป็นข้อบังคับในการดำเนินชีวิตในทุกด้าน

คำสำคัญ: คุณค่า, สัมมาอาชีวะ, การดำเนินชีวิต, พระพุทธศาสนา

© 2021 BRJ: Bodhisatva Review Journal

บทนำ

ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีประชาชนนับถือศาสนาพุทธเป็นส่วนใหญ่และนำหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าทรงสั่งสอนเพื่อช่วยเหลือในการดำเนินชีวิต คนไทยในสมัยก่อนมีการดำเนินชีวิตเป็นไปอย่างเรียบง่ายไม่เร่งรีบ และส่วนใหญ่มีการรักษาศีล 5 บางคนก็รักษาศีล 8 อย่างสม่ำเสมอ จึงไม่มีปัญหาในการดำเนินชีวิต ซึ่งในทางตรงกันข้ามคนไทยในสมัยปัจจุบันมีการดำเนินชีวิตอย่างเร่งรีบ จึงมีผลทำให้เกิดปัญหาต่างๆ ในการดำเนินชีวิต เพราะขาดคุณธรรมสำหรับในการดำเนินชีวิต พระพุทธศาสนา ถือเป็นศาสนาที่สูงส่งด้วยหลักธรรม กล่าวคือผู้ใดปฏิบัติธรรมผู้นั้นย่อมมีความสุข ส่วนจะมีความสุขระดับใดนั้น ขึ้นอยู่กับการปฏิบัติของแต่ละบุคคล ดังนั้นการศึกษาพระพุทธศาสนาจึงเป็นการศึกษาเพื่อถึงความหลุดพ้น หมายความว่า เริ่มต้นด้วยการศึกษาปริชิตให้รู้หลักการสำคัญจนเข้าใจแล้วจึงลงมือปฏิบัติ คือ ทดลองปฏิบัติตามทฤษฎีที่เรียนมา และการปฏิบัตินี้จะนำไปสู่ความรู้แจ้งเห็นจริงแบบรู้แจ้งแทงตลอด จนสามารถเข้าถึงความหลุดพ้น คือพระนิพพาน เรียกว่า รู้แล้วละและปล่อยวางธรรมะในพระพุทธศาสนาจึงมิใช่มีไว้เพื่อศึกษาหรือตอบสนองความต้องการเพียงเพื่ออยากรู้เท่านั้น แต่เป็นการศึกษาเพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของตนเองให้มีชีวิตที่ดีมีสุขแบบครองเรือนไปจนถึงสุขแบบพ้นจากเรือนและโลก (เสนาะ ผดุงฉัตร, 2547)

สัมมาอาชีวะเป็นหลักการดำเนินชีวิตที่มีคุณค่าทางจริยธรรมต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของบุคคลทั้งทางกาย ทางวาจา ทางจิตใจ อีกทั้งเกิดคุณค่าต่อการพัฒนาปัญญาให้รู้จักคิดอย่างมีเหตุผลในการดำเนินชีวิต และยังมีคุณค่าต่อการเกื้อหนุนให้เกิดบุญกิริยามากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ การดำเนินชีวิตตามหลักสัมมาอาชีวะยังมีคุณค่าทางจริยธรรมต่อการเกื้อหนุนและส่งเสริม การพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้อื่น และมีคุณค่าต่อการพัฒนาสังคมส่วนรวมทั้งด้านการปกครอง การเมือง เศรษฐกิจ ตลอดจนเกื้อหนุนการพัฒนาระบบจริยธรรมทางสังคมด้านอื่นๆ ให้เข้มแข็งและมั่นคงยิ่งขึ้น ซึ่งจะนำไปสู่เป้าหมายที่ก่อให้เกิดความสุขมวลรวมของคนในสังคมมากยิ่งขึ้น (พระธำนิ เขมธมโม (จำปา), 2550)

หลักการของสัมมาอาชีวะในอริยมรรคในการพัฒนาในด้านพฤติกรรมทางด้านกายและวาจา (ศีล) ซึ่งช่วยเสริมสร้างในการพัฒนาคุณภาพจิตและปัญญา ทำให้การพัฒนากระบวนการพัฒนาไตรสิกขาเพื่อชีวิตที่ดีงามประณีตยิ่งขึ้น ถึงแม้การหาเลี้ยงชีพจะเป็นพื้นฐานทางจริยธรรม คือการดำรงชีวิตโดยสัมมาอาชีวะ การแสวงหามุ่งเอาผลประโยชน์เป็นเป้าหมายโดยไม่คำนึงถึงจริยธรรม เป็นสังคมที่เห็นแก่ตัวเอารัดเอาเปรียบ เพื่อสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องหลักสัมมาอาชีวะ มาศึกษาให้เกิดความชัดเจนเพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตที่ถูกต้องชอบธรรมและเป็นหลักประกันชีวิตให้ปลอดภัยและเป็นสุขสำหรับคนในสังคมทั้งส่วนของบุคคลสังคม และสามารถเข้าถึงเป้าหมายของการดำเนินชีวิตในสังคมอย่างมีความสุขได้ ดังนั้น บทความนี้มุ่งศึกษาคุณค่าของสัมมาอาชีวะในการดำเนินชีวิต ซึ่งมีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

หลักการของสัมมาอาชีวะ

“สัมมาอาชีวะ” หมายถึง “การประกอบอาชีพที่ถูกต้องตามกฎหมายเลี้ยงชีพ โดยชอบธรรม ทำด้วยความสุจริต และถูกต้องตามหลักศีลธรรม” ฉะนั้นคำว่า “สัมมาชีพ” จึงยึดแนวความหมายของคำว่า “สัมมาอาชีวะ” ข้างต้น โดยมีความหมายว่า “การทำมาหากินโดยไม่ได้อำก้าไรสูงสุดเป็นตัวตั้ง หรือเป้าหมายสุดท้าย และต้องคำนึงถึงความเป็นธรรมทางสังคม กล่าวคือ ความสุขของตนและคนทำงานรวมถึงประโยชน์ของผู้บริโภค และผู้รับบริการหลัก โดยไม่กระทบต่อสิ่งแวดล้อมและไม่มุ่งไปกระตุ้นค้นหาอันเป็นเหตุแห่งทุกข์” ซึ่ง นพ. ประเวศ วะสี ได้ให้ความหมายที่สั้นกระชับว่าหมายถึง “อาชีพที่ไม่เบียดเบียนตนเอง ไม่เบียดเบียนผู้อื่น ไม่เบียดเบียนสิ่งแวดล้อม และมีรายจ่ายน้อยกว่ารายได้” และหากนำมารวมกับคำว่า “ชุมชน” เป็น “สัมมาชีพชุมชน” จึงหมายถึง “ชุมชนที่มีการประกอบอาชีพโดยชอบ ซึ่งมีรายได้มากกว่ารายจ่าย โดยลดการเบียดเบียนตนเอง ผู้อื่น และสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้ ต้องมีความสอดคล้องกับวิถีของชุมชนเพื่อความ มุ่งหมายในการสร้างระบบเศรษฐกิจชุมชน (สุวัฒน์ คงแป้น และคณะ, 2557)

หลักการของสัมมาอาชีวะในพระพุทธศาสนาสามารถแบ่งออกเป็นหลักใหญ่ๆ 3 ประการ คือ การเลี้ยงชีพชอบทางกาย การเลี้ยงชีพชอบทางวาจา การเลี้ยงชีพชอบทางใจ ดังผลการศึกษาที่นำมาอธิบายได้คือ

1. การเลี้ยงชีพชอบทางกาย

หลักการของสัมมาอาชีวะในพระพุทธศาสนา สอนให้ งดเว้น การเลี้ยงชีพในทางที่ไม่สมควร เรียกว่า มิจฉาณิชา คือการเลี้ยงชีพในทางที่ผิดเพราะเป็นอาชีพที่ ส่งเสริมการ เบียดเบียนและการทำลายชีวิต หลักการของสัมมาอาชีวะจะต้องเว้นจากการประกอบอาชีพ ทั้ง 5 ประการ คือ 1) สัตตวนิชา หมายถึงการค้าขายอาวุธ อันเป็นเครื่องประหาร เช่น หอก ดาบ ปืน ระเบิด ระเบิดนิวเคลียร์ อาวุธอื่นๆ เป็นต้น อาวุธทั้งหลายเหล่านี้หากมีเจตนาเพื่อทำร้ายกันก็จะก่อให้เกิดการทำลายล้างซึ่งกันและกันได้ และจะเกิดความไม่สงบสุข ขึ้นบนโลกใบนี้ 2) สัตตวนิชา หมายถึงการค้าขายมนุษย์ คือ การค้าขายเด็ก การค้าขาย ผู้หญิง การค้าทาส เพื่อเอาไปใช้แรงงานหรือบริการทางเพศ ตลอดจนการใช้แรงงานเด็กและสตรีอย่างทารุณ รวมถึงการขายตัว หรือขายบริการทางเพศทั้งของตนเองและผู้อื่น 3) มังสวณิชา หมายถึง การค้าขายสัตว์ที่มีชีวิต สำหรับฆ่าเพื่อใช้ในการทำเป็นอาหาร และเป็นการส่งเสริมให้ทำผิดศีลข้อที่ 1 คือการฆ่าสัตว์ตัดชีวิต 4) มัชชวณิชา การค้าขายน้ำเมา ตลอดจนการค้ายาเสพติดทุกชนิดรวมถึงการเสพเอง 5) วิสวณิชา การค้าขายยาพิษซึ่งเป็นอันตรายต่อคนผู้ซื้อ รวมทั้งเป็นอันตรายต่อสัตว์ หรือสิ่งมีชีวิต (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

การค้าขายดังกล่าวนี้ ตามทัศนะของพระพุทธศาสนาถือเป็นการประกอบอาชีพหรือการทำงานที่มีโทษ คือ มีโทษต่อผู้อื่นและต่อสังคมรวมด้วย หากอาชีพเหล่านี้ เข้าสู่กระบวนการทางธุรกิจย่อมเป็นการ ส่งเสริมให้คนในสังคมกระทำผิดทางจริยธรรมได้ง่ายขึ้นเป็นการทำลายพื้นฐานทางจริยธรรมที่ดีงามของสังคมและส่งผลกระทบเชิงลบต่อสังคมเป็นวงกว้าง ดังนั้นหลักการเลี้ยงชีพชอบทางกายจึงต้องงดเว้นการประกอบอาชีพที่ส่งเสริมหรือสนับสนุนให้ กระทำผิดศีลธรรมดังกล่าวการเลี้ยงชีพชอบทางกายยังครอบคลุม ไปถึงการเว้นจากจาก

การเลี้ยงชีวิตด้วยการลักขโมย การทุจริต การคดโกง ทั้งจากโดยอาชีพและสามัญสำนึกแม้ว่าจะมีโอกาสให้ กระทำได้ หรือไม่ก็ตาม เพราะเป็นการเบียดเบียนผู้อื่น ให้ได้รับความเดือดร้อน และทำให้สังคมเกิดความไม่สงบสุข คนในสังคมอยู่อย่างรู้สึกไม่ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินการเลี้ยงชีพด้วยการลักขโมยหรือทุจริตคดโกงจึงเป็นการดำเนินชีวิตอยู่บนความทุกข์ความเดือดร้อนของผู้อื่นและของสังคมเป็นการทำลายศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของตนเองหมดสิ้น (พระธำนิ เชมธมโม (จำปา), 2550)

2. การเลี้ยงชีพชอบทางวาจา

ตามหลักพระพุทธศาสนา การเลี้ยงชีพชอบทางวาจา จัดเป็นกุศลกรรมและเป็น การดำเนินชีวิตที่เป็นสัมมาอาชีวะ โดยยึดหลักการคือ การไม่โกหกหลอกลวงเลี้ยงชีพโดยดำเนินชีวิตอย่างมีสัจจะรักษาความซื่อสัตย์ของตนเอง การไม่พูดส่อเสียดเลี้ยงชีพ คือ การเว้นจากการใช้ คำพูดยุยงให้ คนอื่นแตกแยกกันหรือเข้าใจผิดกันเพื่อผลประโยชน์ของตนเอง 3) การไม่พูดคำหยาบเลี้ยงชีพ คือ การไม่พูดคำหยาบเพื่อทำงานเลี้ยงตัวเองและผู้อื่น 4) การไม่พูดเพ้อเจ้อเลี้ยงชีพ คือ ให้เว้นจากการดำเนินชีวิตด้วยอาศัยวาจาที่ไร้สาระไร้แก่นสาร ไม่เป็นธรรม และไม่ประกอบด้วยประโยชน์ เนื่องจากคำพูดที่เพ้อเจ้อนั้น ทำให้ผู้ฟังหลงผิดเข้าใจผิดได้ 5) การไม่ประจบเลี้ยงชีพคือ เว้นจากการใช้วาจาประจบสอพ้อผู้อื่นเพื่อผลประโยชน์ของตนเอง 6) การไม่บังคับขู่เข็ญเลี้ยงชีพ วาจานั้นย่อมไม่เป็นไปเพื่อการข่มขู่หรือบังคับขู่เข็ญเพื่อแสวงหาผล ประโยชน์จากบุคคลด้วยความไม่ชอบธรรม (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

3. การเลี้ยงชีพชอบทางใจ

ตามหลักพระพุทธศาสนาการเลี้ยงชีพชอบทางเป็นมโนกรรมฝ่ายกุศลซึ่งเป็นแนวทางที่ นำไปสู่ความสุขสงบภายใน เป็นการดำเนินชีวิตตามหลักสัมมาอาชีวะ โดยยึด หลักการคือ 1) การไม่โลภอยากได้ทรัพย์สินของคนอื่นเลี้ยงชีพ มีสภาพจิตที่สามารถควบคุมความโลภไว้ได้ คือไม่โลภอยากได้ ของคนอื่นในทางที่ไม่ชอบไม่ควรคิดเลี้ยงชีพวางแผนดำเนินชีวิตในแนวทางที่ถูกต้องชอบด้วยกฎหมายศีลธรรม 2) การไม่คิดเบียดเบียนคนอื่นเลี้ยงชีพ เป็นการควบคุมสภาพจิตใจต่อความพยายามป้องกันภัยผู้อื่นเพื่อหวังเอาแต่ประโยชน์ส่วนตน ให้มีจิตเมตตา คิดเอื้อเพื่อประโยชน์แก่ผู้อื่นอันจะนำไปสู่การแสวงหาประโยชน์ที่ถูกต้องเหมาะสม และไม่ส่งผลกระทบต่อนักอื่นให้เกิดความเดือดร้อนเสียหาย 3) การไม่คิดเอารัดเอาเปรียบคนอื่นเลี้ยงชีพ คือเว้นจากการคิดหาโอกาสเพื่อตักตวงเอาผลประโยชน์จากบุคคลอื่นเพื่อเลี้ยงชีพตนเอง (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) การเลี้ยงชีพชอบทางใจจัดเป็นมโนกรรมฝ่ายกุศลที่สำคัญที่สุดเพราะเป็นต้นตอให้การดำเนินชีวิต ภายนอกเป็นไปในแนวทางที่ถูกต้องชอบธรรม เพราะการกระทำภายนอกต่างๆ สืบเนื่องมาจากภายในจิตใจ ดังที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ว่า“...ธรรมทั้งหลายมีใจเป็นหัวหน้า มีใจเป็นใหญ่สำเร็จแล้วด้วยใจ ถ้าบุคคลใดใจร้ายแล้ว พูดอยู่ที่ดี ทำอยู่ที่ดี ทุกข์ยอมไปตามเขาเพราะเหตุนี้ถ้าบุคคลใดมีใจผ่องใสแล้ว พูดอยู่ที่ดี ทำอยู่ที่ดี สุขยอมไปตามเขาเพราะเหตุนี้ เหมือนเงาไปตามตัว. (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

4. การประกอบอาชีพสุจริต

การใช้หลักสัมมาอาชีวะจะมีหลักธรรมที่ควรคู่กันและมุ่งเน้นให้บุคคลทำความดี ด้วยการละเว้นจากความชั่ว มี 2 หลักธรรมคือ 1. การใช้หลักธรรมเบญจศีล คือสิ่งที่ควรละเว้น ที่ใช้ในการดำเนินชีวิตมีด้วยกัน 5 ข้อ 1) ละเว้นจากการฆ่าสัตว์ 2) ละเว้นจากการลักทรัพย์ 3) ละเว้นจากการประพฤติผิดในกาม 4) ละเว้นจากการพูดเท็จ 5) ละเว้นจากการเสพของมึนเมา 2. การใช้หลักธรรมเบญจธรรม คือสิ่งที่ควรยึดปฏิบัติ ที่ใช้ในการดำเนินชีวิต มีด้วยกัน 5 ข้อ 1) การมีความเมตตากรุณา 2) การประกอบอาชีพสุจริต 3) การมีความสำรวมในกาม 4) การพูดความจริง ไม่พูดโกหก 5) การมีสติสัมปชัญญะ

กล่าวโดยสรุป หลักการของสัมมาอาชีวะ ด้วยการเลี้ยงชีพชอบทางกาย ทาง วาจา และ ทางใจ ก็คือการดำเนินชีวิตตามหลักกุศลกรรมบถนั่นเอง หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งการดำเนินชีวิตสุจริตทางกาย ทางวาจา และ ทางใจ ซึ่งเป็นหลักการของสัมมาอาชีวะในทาง พระพุทธศาสนา

เป้าหมายของสัมมาอาชีวะในพระพุทธศาสนา

เป้าหมายหลักธรรมของสัมมาอาชีวะ หรือการเลี้ยงชีพชอบ ตามหลักธรรม ในพระพุทธศาสนาที่มีการกำหนดในการดำเนินชีวิตที่สมบูรณ์และถูกต้อง โดยมีเป้าหมายอยู่ 3 ประการ คือ เป้าหมายด้านอัตถประโยชน์ ด้านปรารถประโยชน์ และด้านอุภยัตถประโยชน์ (พระเทพเวที (ป.อ.ปยุตฺโต), 2536) สัมมาอาชีวะเป็นการเลี้ยงชีพที่ดีตามสมควรแก่กำลังทรัพย์ที่หามาได้โดยไม่ผิดศีลธรรม ไม่ให้พุ่มเพอเหมาะสมควรชีวิตจะเน้นหนักไปในด้านการเลี้ยงชีพ คือการจะเลี้ยงชีพอย่างไร จึงจะจัดได้ว่าเหมาะสม การเลี้ยงชีพที่เหมาะสมนั้น จะต้องดูความเป็นอยู่และฐานะของแต่ละบุคคลเป็นสำคัญ (พระมหาโมคคัลโล จิตฺตปัญโญ, 2560) สัมมาอาชีวะเป็นหลักการดำเนินชีวิตที่มีคุณค่าทางจริยธรรมและต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของบุคคลทั้งทางกาย ทางวาจา ทางจิตใจ อีกทั้งเกิดคุณค่าต่อการพัฒนาปัญญาให้รู้จักคิดอย่างมีเหตุผลในการดำเนินชีวิต และการดำเนินชีวิตตามหลักสัมมาอาชีวะยังมีคุณค่าทางด้านจริยธรรมต่อการเกื้อหนุนและส่งเสริม การพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้อื่น และมีคุณค่าต่อการพัฒนาสังคมส่วนรวมทั้งด้านการปกครอง ด้านการเมือง ด้านเศรษฐกิจ ตลอดจนเกื้อหนุนการพัฒนาาระบบจริยธรรมทางสังคมในด้านอื่นๆ ด้วยเพื่อให้เกิดความเข้มแข็งและความมั่นคงยิ่งขึ้น ซึ่งจะนำไปสู่เป้าหมายที่ก่อให้เกิดความสุขมวลรวมของคนในสังคมมากยิ่งขึ้น

พระพุทธศาสนามีหลักการสำหรับการดำเนินชีวิตในโลก คือ สอนให้มนุษย์ดำเนินชีวิต เพื่อบรรลุประโยชน์ คือความสมบูรณ์ของการดำเนินชีวิตโดยมีจุดหมายด้าน อัตถประโยชน์ 3 ด้าน ด้วยกันคือ 1) ประโยชน์ในปัจจุบันเรียกว่า ทิฏฐธัมมิกัตถะ 2) ประโยชน์ในเบื้องหน้าเรียกว่า สัมปรายิกัตถะ 3) ประโยชน์สูงสุดเรียกว่า ปรมาตถะ 10 อธิบายรายละเอียดได้คือ (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

1) ประโยชน์ปัจจุบัน ทิฏฐธัมมิกัตถะ แปลว่า “ธรรมที่เป็นไปเพื่อให้ได้มาซึ่งประโยชน์ในปัจจุบัน” หมายถึงประโยชน์อันพึงได้ รับจากการประกอบกิจการหรือมีอาชีพที่สุจริต ถูกต้องทั้งทางกฎหมายและศีลธรรม ผลประโยชน์ที่ได้จากการประกอบกิจนั้น เป็นผลที่ได้ ทันตาเห็นไม่ต้องรอถึงภายภาคหน้า ผลประโยชน์ที่ได้รับจากการประกอบกิจ อาจจะเป็นเงิน สิ่งของชื่อเสียง เกียรติยศ การยกย่องสรรเสริญ หรือผลประโยชน์อาจเป็นวัตถุหรือ ผลตอบแทนทางด้านจิตใจก็ได้ อาจเป็นสิ่งที่บุคคลทั่วไปปรารถนา การที่บุคคลใดบุคคลหนึ่งจะได้มาซึ่งประโยชน์นั้น จะต้องแสวงหาอย่างมีหลักการและมีแผนการ ซึ่งหลักการ และแผนการนี้เรียกว่าธรรมที่เป็นไปเพื่อให้ได้มาซึ่งประโยชน์ในปัจจุบัน

2) ประโยชน์ สัมปรายิกัตถะ แปลว่าประโยชน์เบื้องหน้า หรือ ประโยชน์ในด้านคุณค่าของชีวิตประโยชน์สำหรับชีวิตด้านในเป็นหลักประกันชีวิตในอนาคตและภพหน้าคือหาเลี้ยงชีพได้ด้วยความสุจริตธรรม มีความก้าวหน้าเติบโตขึ้นด้วยคุณธรรมของสัมมาชีพจนสามารถสร้างหลักประกันที่มั่นคงให้กับชีวิตในอนาคตได้ชื่อว่าสัมปรายิกัตถประโยชน์ ในเบื้องหน้า

3) ประโยชน์ปรมาตถ 10 แปลว่าประโยชน์สูงสุด เป็นสาระที่แท้จริงของชีวิตมีจิตใจที่ปราศจากการเบียดเบียนอย่างแท้จริง จิตใจเป็นอิสระไม่ถูกครอบงำด้วยโลภะโทสะ โมหะอันเนื่อง ด้วยการประกอบอาชีพ (พระเทพเวที (ป.อ.ปยุตฺโต), 2536)

หากวิเคราะห์ให้เห็นพื้นฐานแนวคิดจากองค์ประกอบของเป้าหมายทั้ง 3 ประการดังกล่าวนั้นก็จะมีเพียงสองลักษณะเท่านั้นคือ “ประโยชน์” และ “ความสุข” หรือเรียกรวมเป็นเป้าหมายเดียวกันได้ว่า “ประโยชน์สุข” เนื่องจากเป้าหมายแรกนั้นเราจะเห็นลักษณะของ การหาเลี้ยงชีพอันก่อให้เกิดความสุขกับชีวิตตนเองเป็นหลัก ส่วนเป้าหมายที่สองนอกจาก รักษาประโยชน์สุขให้ กับชีวิตตนเองเป็นหลักแล้วยังปกป้อง (ศีล) และแผ่แผ่ประโยชน์สุขนั้นไปหาคนอื่นด้วย (จาคะ) ส่วนประการที่สามถึงแม้ปัจเจกบุคคลจะเป็นผู้เข้าถึงประโยชน์สุขด้วยตนเอง แต่ถือว่าเป็นการรักษาประโยชน์สุขให้กับคนอื่นได้โดยเด็ดขาดเช่นกันเพราะบุคคลเช่นนั้นจะไม่เป็นพิษเป็นภัยกับใครๆ อีกจะไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น ไม่ว่าจะเป็นการเบียดเบียนทางกาย วาจา ใจ แต่จะเป็นผู้ดำเนินชีวิตไปเพื่อประโยชน์สุขแก่ผู้อื่นโดยแท้จริง

ประโยชน์ดังกล่าวนี้จะเกิดมุ่งแก่บุคคลผู้เลี้ยงชีพที่ถูกต้องชอบธรรม โดยเฉพาะ และสามารถจะเอื้อประโยชน์แผ่ไปยังบุคคลอื่นได้ อีกเป็นจำนวนมากมายเมื่อแต่ละคน ปฏิบัติอยู่ในจริยธรรม ด้วยกัน สังคมส่วนรวมก็จะได้รับประโยชน์จากที่ แต่ละคนประพฤติ จริยธรรมนั้นโดยแท้ (พระเทพเวที (ป.อ.ยุตโต), 2536)

อย่างไรก็ตามคำว่าประโยชน์ในทางพระพุทธศาสนานั้นพระราชาคณะได้อธิบายความหมายตรงนี้อาไว้ อย่างชัดเจนว่าเป็นประโยชน์ทางธรรม คือการพัฒนาจิตของ ตนให้สูงขึ้นนั้น แม้แต่การเลี้ยงชีพต่อผู้ที่เราเกี่ยวข้องด้วยให้ ถูกต้องตามสภาพที่เป็นอยู่ก็เชื่อว่าเป็นประโยชน์ของตน เช่นกันเพราะสามารถยกระดับจิตของตนให้สูงขึ้นได้ ดังนั้น การหาเลี้ยงชีพหรือหลักสัมมาอาชีวะตามหลักของพระพุทธศาสนา จึงต้อง สอดคล้องและเชื่อมโยงกับความเป็นจริงในการดำเนินชีวิต เพราะนอกจากจะสร้างฐานะขึ้นมาด้วยการประพฤติ สุจริตมีความผาสุกในการดำรงชีพแล้ว ก็ยังแบ่งปันเกื้อกูล บุคคลอื่นให้ได้รับความสุขตามไปด้วย เป็นการทำให้ ประโยชน์ตน ประโยชน์ผู้อื่น และ ประโยชน์ทั้งสองฝ่ายได้อย่างสมบูรณ์

สรุปได้ว่า “ สัมมาอาชีวะ ” หมายถึง การเว้นจากมิถิลาชีพทุกชนิดประกอบแต่การงานที่สุจริตไม่ผิด กฎหมายไม่ผิดศีลธรรมไม่ก่อให้เกิดความเดือดร้อนทั้งแก่ตนเองและบุคคลอื่นสัมมาอาชีวะเป็นหลักธรรมข้อหนึ่งใน มรรค 8 ซึ่งเป็นแนวทางการดับทุกข์หรือการแก้ไขปัญหาชีวิตมุ่งผลในทางปฏิบัติให้ทุกคนจัดการกับชีวิตที่เป็นอยู่ จริงๆ ในโลกนี้เพื่อให้สอดคล้องกับการเลี้ยงชีพที่ถูกต้องของคนแต่ละคนโดยอยู่บนพื้นฐานการดำเนินชีวิตด้วยการ ประพฤติชอบหรือการเลี้ยงชีพชอบเรียกว่าสุจริต 3 ได้แก่การเลี้ยงชีพชอบทางกายการเลี้ยงชีพชอบทางวาจาการ เลี้ยงชีพชอบทางใจเมื่อยึดและปฏิบัติตามก็จะเกิดความสุขขึ้นในชีวิตและไม่คิดที่จะเบียดเบียนและอยากได้มากขึ้น สัมมาอาชีวะจึงเป็นหลักการยึดปฏิบัติที่ ประกอบด้วยเจตนาดี (วิริยเจตสิก) เหมือนสัมมาวาจาและ สัมมาภังค์มันตัตถังนั้นการที่จะหลีกเลี่ยงการหาเลี้ยงชีพที่ผิดจึงมีหลักปฏิบัติตามหลักสัมมาอาชีวะนี้ด้วยการยึด หลักการ 2 วิธีนี้คือการรักษาศีลและการเจริญวิปัสสนาภาวนาเพื่ออบรมให้วิริยเจตสิกใน องค์มรรคมีการ พัฒนาจนสมบูรณ์

คุณค่าของสัมมาอาชีวะในการดำเนินชีวิต

คุณค่าสัมมาอาชีวะในการดำเนินชีวิต หมายถึง ประโยชน์ที่เกิดจากการนำหลักสัมมาอาชีวะไปใช้ในการ ดำเนินชีวิตประจำวัน และสามารถนำมาอธิบาย คือ 3 ด้าน คือ

1. คุณค่าสัมมาอาชีวะต่อตัวบุคคล

สัมมาอาชีวะ(เลี้ยงชีพชอบ) เป็นหลักธรรมองค์ที่ 5 ของอริยมรรคมีองค์ 8 ที่จะแสดงให้เห็นคุณค่า ต่อบุคคลได้ค่อนข้างชัดเจน กล่าวคือ สัมมาอาชีวะเกี่ยวพันกับกายสุจริต ตรงนี้อธิบายได้ว่า สัมมาอาชีวะเป็น หลักการประกอบอาชีพที่ไม่มุ่งเบียดเบียนผู้อื่น แต่ตรงกันข้ามกลับมุ่งให้ความช่วยเหลือเอื้อเพื่อประโยชน์แก่ผู้อื่น ไม่เอารัดเอาเปรียบกดขี่ข่มเหง แต่คอยสนับสนุนและหิยยื่น การแสดงออกซึ่งการกระทำที่อยู่บนพื้นฐานของหลัก สัมมาอาชีวะถือว่าเป็นการกระทำดีทางกายที่เห็นได้ชัด การกระทำที่บ่งบอกว่าเป็นการกระทำที่เป็นกายสุจริต ได้แก่

1. ไม่เบียดเบียน ไม่สรรเสริญการเบียดเบียนชีวิต ร่างกายของผู้อื่น มีเมตตากรุณา
2. ช่วยเหลือผู้อื่นให้มีความสุข
3. ไม่ทำความผิดต่อทรัพย์สินของผู้อื่น ไม่ส่งเสริมการทำผิดต่อทรัพย์สินของผู้อื่น
4. เช่น ไม่ขโมย ฉ้อโกง หลอกลวงเอาทรัพย์สินของผู้อื่น มีเมตตากรุณา ช่วยเหลือผู้อื่นให้มีความสุข
5. ไม่ทำความผิดทางเพศ เช่น ไม่นอกใจคู่ครองของตน ไม่ประพฤติหรือแสดง
6. อนาคตทางเพศ ไม่ขายบริการทางเพศ เป็นต้น
7. ไม่เสพและไม่ส่งเสริมการเสพลสิ่งมีมาทุกชนิด

หากพิจารณาตามหลักพระพุทธศาสนาแล้ว การกระทำดีทางกายหรือกายสุจริตนั้นย่อมตั้งอยู่บนพื้นฐานของศีล 5 และกุศลกรรมบถส่วนที่เป็นกายสุจริต 3 ซึ่งเป็นเหมือนแบบแผนขั้นพื้นฐานของการปฏิบัติตนของพุทธศาสนิกชนทั้งหลาย

ประโยชน์ทางจริยธรรมของสัมมาอาชีวะในแง่การเกื้อหนุนกายสุจริต เป็นทางแห่งการทำความดีทางกาย 3 ประการ คือ ไม่เบียดเบียนสัตว์อื่นได้รับความลำบากจากการเลี้ยงชีพ ไม่เลี้ยงชีวิตด้วยการลักขโมย ไม่เลี้ยงชีวิตด้วยการประพฤติดินในกาม ทั้งไม่สนับสนุนส่งเสริมอาชีพเหล่านี้ ย่อมก่อให้เกิดการสร้าง สวัสดิภาพในร่างกายทรัพย์สิน และไม่ประพฤติดินประเวณีของกันและกัน ถ้าหากมนุษย์เลี้ยงชีพที่ถูกต้องชอบธรรมได้อย่างสมบูรณ์แล้ว จะช่วยบรรเทาความวุ่นวายได้โดยสิ้นเชิง และเป็นแนวทางให้เกิดสันติสุขร่มเย็นในสังคมอีกทางหนึ่งด้วย

สัมมาอาชีวะเกื้อหนุนการประกอบ**บวจริสุจริต** คือส่งเสริมสนับสนุนให้กล่าวคำสัตย์จริง ไม่พูดเท็จ หลอกลวง ตลอดจนการพูดจาไพเราะสุภาพ ให้กำลังใจผู้อื่นที่กำลังเดือดร้อน พูดแต่ในสิ่งที่มีประโยชน์ เพราะการมีอาชีพที่สุจริตจะต้องไม่ใช้วาจาเป็นเครื่องมือในการหาประโยชน์ให้ตนเอง ต้องไม่พูดจาให้ผู้อื่นเกิดความเดือดร้อน แตกแยกตลอดจนการพูดจาที่จะเป็นการบั่นทอนคุณงามความดีในตน การประกอบบวจริสุจริตก็คือการงดเว้นจากการผิดหลักของศีล ในข้อ 4 คือ เว้นจากการพูดปด และกุศลกรรมบถด้านวจีสุจริต

การประกอบอาชีพที่ตั้งอยู่บนหลักสัมมาอาชีวะย่อมจะเป็นการกล่อมเกล่า และพัฒนาจิตใจให้เกิด**มโนสุจริต** อันได้แก่ ไม่คิดโลภอยากได้ทรัพย์สินของผู้อื่น ไม่คิดเบียดเบียนผู้อื่นเลี้ยงชีพ และคิดเห็นในทางที่ถูกที่ควร ผู้ที่มีความเห็นถูกย่อมไม่คิดดำเนินชีวิตเลี้ยงชีพตนเองด้วยความโลภอยากได้ของบุคคลอื่นอย่างไม่ชอบธรรม และไม่คิดเบียดเบียนผู้อื่นเลี้ยงชีพ ซึ่งเป็นการขัดเกลามโนกรรม ให้บริสุทธิ์สมบูรณ์ยิ่งขึ้น และจะเป็นไปเพื่อการเกื้อหนุนและส่งเสริมให้เกิดกายสุจริตและวจีสุจริต มากยิ่งขึ้น

การเลี้ยงชีวิตด้วยการประกอบอาชีพที่สุจริต เป็นหลักการ**พัฒนาชีวิต**ที่สมบูรณ์เพราะเป็นการขัดเกลาคความบริสุทธิ์ทางจิตใจ สามารถส่งเสริมให้เกิดความตั้งมั่นในการประกอบอาชีพที่สุจริต มีความกระตือรือร้นที่จะดำเนินชีวิตอย่างเป็นระบบแบบแผนสามารถสร้างขวัญกำลังใจให้กับตนเองได้เมื่อคราวเหนื่อยยากลำบาก ในขณะเดียวกันการเลี้ยงชีวิตด้วยความบริสุทธิ์ไม่คดโกงหรือทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน เป็นความดีที่สร้างเสริมกำลังใจให้กับตนเอง เป็นความสะอาดของอาชีพที่ไม่ทำให้ตนเองและคนอื่นต้องเดือดร้อน การเลี้ยงชีวิตด้วยความซื่อสัตย์สุจริตยังเป็นการยกระดับจิตใจของตนให้เหนือทรัพย์สิน

หลักสัมมาอาชีวะเป็นหลักการดำเนินชีวิตที่ควบคู่ไปกับการ**พัฒนาปัญญา** มีเหตุผล รู้จักคุณและโทษ สามารถตรวจสอบและแก้ไขปัญหาของชีวิต การใช้ปัญญาเพื่อพิจารณานั้น มีจุดเริ่มต้นจากการรู้จักคิดใคร่ครวญด้วยเหตุผลโดยตนเอง การปฏิบัติจึงจะนำไปสู่ความเห็นชอบ ทางปัญญา คือความเป็นผู้มีวิจาร์ณญาณ อันเป็นการดำเนินชีวิตที่ถูกต้อง ซึ่งนำไปสู่จุดหมาย คือประโยชน์สุขทั้งแก่ตนเองและสังคม

2. คุณค่าสัมมาอาชีวะต่อครอบครัว

ในที่นี้จะกล่าวถึงที่มาของหลักธรรมเพื่อจะได้เชื่อมโยงกับคุณค่าตรงนี้ คำว่ามัชฌิมาปฏิปทาในทางพุทธศาสนาหมายถึงทางสายกลาง คือ การไม่ยึดถือสุดทางทั้ง 2 ได้แก่ อัตตภิกลิณานุโยค คือ การประกอบตนเองให้ลำบากเกินไป และ กามสุขัลลิกานุโยค คือ การพัวพันในกาม ในความสบาย เป็นหลักคำสอนที่ปรากฏในพระธรรมเทศนาถกกันครั้งแรกของพระพุทธเจ้าที่ทรงแสดงแก่ ปัญจวัคคีย์ คือ ธัมมจักกัปปวัตตนสูตร พระพุทธองค์ได้ทรงกำหนดหลักทางสายกลางนี้ไว้อย่างชัดเจน คือ อริยมรรคมีองค์ 8 เมื่อย่อแล้ว เรียกว่า “ไตรสิกขา” ได้แก่ ศีล สมาธิ ปัญญา มัชฌิมาปฏิปทา คือ มรรค 8 มีองค์ประกอบดังนี้ สัมมาทิฐิ คือ ปัญญาเห็นชอบ หมายถึง การปฏิบัติอย่างเหมาะสมตามความเป็นจริงด้วยปัญญา 2.สัมมาสังกัปปะ คือ ดำริชอบ หมายถึง การใช้สมองความคิดพิจารณาแต่ในทางกุศลหรือความดีงาม 3.สัมมาวาจา คือ เจรจาชอบ หมายถึง การพูดต้องสุภาพ แต่ในสิ่งที่สร้างสรรค์ดีงาม 4.สัมมากัมมันตะ คือ การประพฤติดีงาม ทางกายหรือกิจกรรมทางกายทั้งปวง 5.สัมมาอาชีวะ

คือ การทำมาหากินอย่างสุจริตชน ไม่คดโกง เอาเปรียบคนอื่น ๆ มากเกินไป 6. สัมมาวาယามะ คือ ความอุตสาหพยายาม ประกอบความเพียรในการกุศลกรรม 7. สัมมาสติ คือ การไม่ปล่อยให้เกิดความพลั้งเผลอ จิตเลือนลอย ดำรงอยู่ด้วยความรู้ตัวอยู่เป็นปกติ 8. สัมมาสมาธิ คือ การฝึกจิตให้ตั้งมั่น สงบ สงัด จากกิเลส นิเวศน์อยู่เป็นปกติ หากพิจารณาคุณค่าของอริยมรรคมีองค์ 8 ที่มีคุณค่าต่อครอบครัว ในประเด็นนี้ ก็จะมีคามเชื่อมโยงหรือเป็นผลจากคุณค่าต่อตัวบุคคล เพราะหากตัวบุคคลประพฤติ ปฏิบัติดี อยู่ในสิ่งที่ถูกต้องดีงามแล้วตามองค์ประกอบของมรรคทั้ง 8 แล้ว ความสุข ความสงบก็จะเกิดขึ้นกับตัวบุคคลนั้น และแน่นอนที่สุดก็จะส่งผลต่อครอบครัวข้างคือ ครอบครัว ทำให้ครอบครัวเกิดความสงบสุขนั่นเอง ในการดำเนินชีวิตในครอบครัวในสังคมปัจจุบันถือได้ว่าก่อให้เกิดปัญหาเพราะขาดความรู้จริง ปฏิบัติผิดวิธีจนนำไปสู่พฤติกรรมที่ผิด สำหรับหลักธรรมเรื่องอริยมรรคทั้ง 8 ข้อ จะถือว่าเป็นระบบการควบคุมชีวิตทั้งด้านนอกและด้านในของมนุษย์ ทั้งทางกาย วาจา และ จิตใจ เพื่อให้การจัดสภาพความเป็นอยู่และสิ่งแวดล้อมให้เกิดความเรียบร้อยและเกื้อกูลแก่การดำเนินชีวิตร่วมกัน ยกตัวอย่างเช่น ความขัดแย้งขั้นพื้นฐานในการดำรงชีวิตประจำวันของครอบครัว เรื่อง ปัญหาความแตกต่างด้านลักษณะนิสัยทัศนคติ เมื่อมาอยู่ร่วมกัน หากเรามีหลักธรรมของสัมมาทิฐิและเกิดขึ้นกับตนเองได้นั้นต้องอาศัย กระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเองของแต่ละคน ซึ่งสัมมาทิฐิ มีเหตุและปัจจัยที่ต้องปฏิบัติ 2 อย่างคือ จากกัลยาณมิตร และการทำใจให้แยบคาย ด้วยการคิดให้ถูกต้อง ถูกวิธี หรือเรียกว่าการคิดเป็นและทำเป็นด้วยความถูกต้อง จึงถือเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุด ฉะนั้นจึงสร้างกระบวนการเรียนรู้ที่สามารถให้บุคคลเป็นผู้ที่สามารถฝึกตนเองให้เป็นผู้มีทักษะในการคิดวิเคราะห์ พิจารณา สืบค้น และมีการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของตนเองได้และมีความเห็นที่ถูกต้องตามธรรมนองครองธรรม การมีสติสัมปชัญญะ พิจารณาความแตกต่างนั้นด้วยปัญญา ไม่ได้เอาความรู้สึกเป็นตัวตัดสิน ก็จะสามารถทำให้ครอบครัวไม่เกิดปัญหาในกรณีดังกล่าวได้ และอีกปัญหาหนึ่งของครอบครัวที่เกิดขึ้นมากพอสมควรคือการประพฤติผิดนอกใจคู่ครองของตน ซึ่งเป็นเรื่องของกายสุจริต ในสัมมาอาชีวะ ที่ว่าด้วยการไม่กระทำความผิดทางเพศ การเลี้ยงชีพชอบด้วยความบริสุทธิ์ ไม่เอาเรือนร่างเข้าแลกกับตันทาห์เพื่อประสงค์ให้มนุษย์รู้จักหาเลี้ยงชีพด้วยภูมิปัญญาหรือกำลังของตน รู้จักอดทนในการทำงานและหยาดเหงื่อที่นี้จะสร้างคนให้เป็นคนดี สร้างความเป็นปึกแผ่นป้องกันความแตกร้างในหมู่มนุษย์ด้วยการปฏิบัติตามฐานะที่ตนมีอยู่ เช่น เป็นภรรยามีความจงรักภักดีในสามีแห่งตน เป็นสามี ต้องยินดีในภรรยาของตน ไม่ข้องแวะกับหญิงอื่นที่ไม่ใช่ภรรยาของตน

เมื่อก้าวโดยสรุปในประเด็นนี้คือ การเลี้ยงชีพที่เว้นจากการประพฤติผิดในกามก็เพื่อคุ้มครองความเป็นปึกแผ่นทางสังคม ประกันสันติสุขของครอบครัว และเป็นการรักษาอนาคตของอนุชนในตระกูล และในครอบครัวหากสมาชิกได้รับการอบรมเลี้ยงดูในเรื่อง “อทินนาทาน ปหาย เป็น อทินนํ เถยยสงฆาตํ อนาถาตา โหติ. ละอทินนาทาน เคารพกรรมสิทธิ์ในทรัพย์ของผู้อื่น” (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539 :21/265/282) เป็นหลักธรรมที่ว่าด้วย การงดเว้นจากการเลี้ยงชีพด้วยการลักขโมย ก็เพื่อทำให้มนุษย์มีการดำรงชีวิตอยู่ด้วยสัมมาชีพ การจะแสวงหาวัตถุสิ่งของต่างๆ มาเป็นของตนนั้น ก็จะต้องเป็นการหาได้ในทางที่ชอบที่ควรตามครรลองครองธรรมไม่เบียดเบียนในสิทธิของผู้อื่นโดยกิริยาอาการแห่งขโมย เช่น โจรกรรม อนุโลมโจรกรรม และฉวยาโจรกรรม เป็นการทำให้คนอื่นเขาเสียสิทธิบางอย่างในทรัพย์สินไป เมื่อก้าวโดยสรุปก็คือเพื่อป้องกันการทำลายในทรัพย์ของกันและกัน ผู้ที่เว้นจากการถือเอาสิ่งของที่เจ้าของมิได้ให้ ย่อมจะได้รับความดีหลายอย่างเช่น ทำให้มีจิตใจสูง เป็นการรักษาตัวเองไม่ให้ไผ่ต่ำ เป็นมนุษย์ที่จะมีศักดิ์ศรีขึ้น เป็นการรักษาครอบครัวของตน และทำให้สังคมดำรงอยู่ได้นาน จากที่กล่าวมาก็คงพอจะเห็นคุณค่าของอริยมรรคมีองค์ 8 ที่เกิดขึ้นกับตัวบุคคลได้พอสมควร

3. คุณค่าสัมมาอาชีวะต่อสังคม

สัมมาอาชีวะเป็นเครื่องสนับสนุนคุณค่าจริยธรรมต่อระบบสังคม เป็นเครื่องประกันชีวิตที่ดีที่สุดของมนุษย์ด้วยการเลี้ยงชีพชอบตามหลักพระพุทธศาสนาเป็นการยกระดับจิตใจของมนุษย์ให้สูงขึ้นส่งผลต่อการดำรงชีพของระดับพื้นฐานทางสังคม คือ ครอบครัว ซึ่งสัมมาอาชีวะสามารถทำให้เกิดความสามัคคี ความเข้าอกเข้าใจ

ความเห็นใจซึ่งกันและกัน แล้วขยายผลไปสู่ชุมชนที่เอื้ออาทรต่อกันได้ และกระจายไปสู่ความสงบร่มเย็นของคนในสังคม

ถึงแม้ว่าการประกอบอาชีพของคนในสังคมจะมีความหลากหลาย แต่การเลือกประกอบอาชีพที่สุจริต ขอบธรรมที่ถูกต้องทั้งทางด้านกฎหมายและด้านศีลธรรม ในการยึดเป็นหลักในการประกอบอาชีพให้เจริญรุ่งเรือง มั่นคงนั้น จะต้องยึดหลักสัมมาอาชีพะเพื่อให้เกิดความสุขทั้งของตนเองและผู้ที่อยู่ร่วมกันในสังคม ถ้าคนในสังคมเลือกประกอบอาชีพที่สุจริต ก็จะไม่มีปัญหาเกิดขึ้นในสังคมในด้านต่างๆ

สัมมาอาชีพะจึงเป็นหลักธรรมที่เห็นค่อนข้างชัดและไปเกื้อหนุนหลักธรรมข้ออื่นๆ ผู้วิจัยจึงขอยกตัวอย่างเฉพาะ คุณค่าของสัมมาอาชีพะที่มีต่อสังคม กล่าวคือ สัมมาอาชีพะเป็นเครื่องสนับสนุนคุณค่าจริยธรรมต่อระบบทางสังคม เป็นเครื่องประกันชีวิตที่ดีที่สุดของมนุษย์ การเลี้ยงชีพชอบตามหลักพระพุทธศาสนา เป็นการยกระดับจิตใจของมนุษย์ให้สูงขึ้น ส่งผลตั้งแต่การดำรงชีพระดับพื้นฐานทางสังคมคือครอบครัว ก่อให้เกิดเป็นความสามัคคีปรองดอง ความเข้าอกเข้าใจ ความเห็นใจซึ่งกันและกัน ขยายผลไปสู่ชุมชนที่เอื้ออาทรและกระจายไปสู่ความสงบร่มเย็นของคนในสังคมแม้ว่าการเลี้ยงชีพในสังคมจะมีความหลากหลาย แต่การเลือกประกอบอาชีพที่สุจริตขอบธรรมที่ถูกต้องทั้งกฎหมายและศีลธรรม จะเป็นหลักประกันการเลี้ยงชีพให้เจริญรุ่งเรืองมั่นคง หลักในสัมมาอาชีพะจะต้องมีพฤติกรรมที่จะก่อให้เกิดความสุขทั้งตนเองและบุคคลอื่น เป็นการเกื้อกูลซึ่งกันและกันของคนในสังคมโดยรวม สร้างเสริมความสงบสุขให้เกิดแก่สังคม ถ้าคนในสังคมเลือกประกอบอาชีพที่สุจริต จะเป็นการลดปัญหาทางสังคมต่างๆ การตระหนักในหน้าที่การงานอันบริสุทธิ์เสมอกันของคนในสังคมย่อมส่งผลให้สังคมเกิดความสงบเย็นเป็นสุขได้การเลี้ยงชีพชอบมีคุณค่าทางจริยธรรมต่อตนเองและผู้อื่น ด้วยความประพฤติอันถูกต้องดีงามทั้งสามด้าน คือ ทางกาย ทางวาจา และทางใจ ไม่ละเมิดศีลธรรมไม่ทำการทุจริตชั่วร้ายใดๆเป็นผู้มี “หิริโอตตัปปะ” คือ ความรู้สึกละอายและกลัวต่อบาปและความชั่วความรู้สึกนี้จะควบคุมกาย วาจา และใจให้ประพฤติแต่สิ่งที่ดีงาม และที่ขอบริสุทธิ์สะอาดจากความชั่วทรมานทั้งปวง

เนื่องจากหลักมัชฌิมาปฏิปทา หรือมรรคมีองค์ 8 นี้ เป็นแนวทางการดำเนินชีวิตที่ครอบคลุมทั้งศีล สมาธิ และปัญญา จึงเป็นแนวทางที่ย่อมไม่เบียดเบียนทั้งตนเองและผู้อื่น หากผู้คนในสังคมดำเนินชีวิตตามหลักมัชฌิมาปฏิปทานี้ ก็ย่อมไม่มีผู้เบียดเบียนซึ่งกันและกัน มีแต่คนประกอบอาชีพสุจริต ไม่มีอับอายมุข พุดจากันด้วยสัมมาวาจา ไม่มีการโกหกคดโกงกัน ในความเป็นจริงแล้ว คงเป็นเรื่องยากที่ทุกคนในสังคมจะดำเนินชีวิตไปในแนวทางเดียวกัน แต่อย่างน้อย เราก็สามารถเริ่มที่ตนเองและครอบครัวได้ หากสังคมประกอบด้วยครอบครัวหลายๆครอบครัวที่ดำเนินชีวิตตามหลักมรรคมีองค์ 8 นี้ สังคมก็ย่อมสงบสุข และน่าอยู่ สัมมาอาชีพะต่อสังคมสามารถแยกออกมาอธิบายได้คือ 2 ด้าน คือ

3.1 ด้านการเมือง สำหรับประเทศไทยผู้ที่มีบทบาทมากที่สุดในทางการเมืองได้แก่คนระดับชั้นกลางที่มีการศึกษาและมีรายได้ในระดับที่ไม่เดือดร้อน อยู่ดีกินดี กลุ่มนี้นอกจากมักไม่ค่อยสนใจกิจกรรมทางการเมืองแล้ว ยังปล่อยให้เป็นการะหน้าที่ของคนอีกกลุ่มหนึ่งให้มีอำนาจและใช้อำนาจอย่างไร้การตรวจสอบ ประกอบกับองค์กรภาคเอกชนอ่อนแอสื่อสารชนถูกแทรกแซง ปลอ่ยโอกาสให้นักการเมืองกับนักธุรกิจที่เห็นแก่ตัวร่วมกันซ้ำแสวงหาผลประโยชน์ของชาติอย่างต่อเนื่อง จนไม่สนใจที่พัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน ส่งผลให้การเมืองไทยประสบความล้มเหลวมาอย่างยาวนาน (สุติน ชาวหินฟ้า, 2549)

ด้านการเมืองที่เกิดปัญหาเช่นนี้เพราะ การที่คนกลุ่มมีการศึกษา และเป็นคนระดับชั้นนำของประเทศ มีแนวความคิดว่าการขับเคลื่อนประเทศด้วยวัตถุนิยม คือความต้องการพัฒนาด้วยเครื่องจักรหรือการทำสิ่งก่อสร้างต่างๆ ให้ประเทศมีความเจริญก้าวหน้าให้ได้ทันโลกที่เขาพัฒนา จึงมีการวางแผนเพื่อพัฒนาด้านวัตถุนิยมมากขึ้น และขาดการพัฒนาทางด้านจิตใจ เมื่อมีการวางแผนพัฒนาในการก่อสร้างมากขึ้นก็เกิดมีการทุจริตคอร์รัปชัน ในแต่ละโครงการที่สร้างโดยเฉพาะคนที่ร่ำรวยและมีอำนาจในการทำงาน ด้วยวิธีการฉกฉวยโอกาสในการทุจริตเพื่อความร่ำรวยของตนเอง ด้วยความโลภและการเบียดเบียนคนในสังคม ด้วยเพราะความคิดที่ผิด

เพราะมีกิเลสในตัวสูง มีแต่ความต้องการในสิ่งที่ตนเองอยากได้โดยที่คิดว่าสิ่งที่ตนเองทำนั้นเป็นสิ่งที่ถูกต้องโดยไม่ได้คำนึงถึงว่าการเมืองจะเดินหน้าพัฒนาประเทศไปอย่างไร จึงเป็นสาเหตุที่จะต้องนำหลักสัมมาอาชีวะเข้ามาใช้ในการดำเนินชีวิต เพื่อการพัฒนาในคนกลุ่มนี้ เนื่องจากขาดศีลธรรมในตัวของพวกเขาโดยที่ไม่คิดถึงส่วนรวม ในการพัฒนาด้านการเมือง ถ้าคนในการบริหารการเมืองมีการยึดเอาหลักสัมมาอาชีวะเข้ามาใช้ในการดำเนินชีวิต แล้วนั้นมันก็จะไม่เกิดปัญหาในการช่อโกงในแต่ละด้านที่มีการก่อสร้างสู่ความเจริญนั้นๆ เพราะทุกคนจะมีความละเอียดต่อการกระทำที่จะได้มาซึ่งความร่ำรวยของตนเองในทางที่ผิด เพราะฉะนั้นสังคมด้านการเมืองก็จะมีการบริหารงานที่โปร่งใสไม่ต้องมีความให้เกิดความเครียดในการกระทำที่ไม่ได้คิดให้รอบครอบหรือเรียกว่าการไม่มีหลักธรรมในความคิดของผู้ที่มีความต้องการในสิ่งที่อยากได้มาโดยไม่เกรงกลัวและมีความละเอียดในการกระทำในสิ่งนั้นๆ

3.2 ด้านระบบการปกครอง หลักสัมมาอาชีวะมีความจำเป็นอย่างมากต่อระบบการพัฒนาประเทศไทยโดยรวม เพราะเป็นการบริหารงานที่เชื่อมโยงในระบบการทำงานโดยมีผู้ที่ทำหน้าที่ปกครอง และผู้ที่ทำหน้าที่อยู่ภายใต้การปกครอง โดยการปกครองในการทำงานจะใช้หลักบริหารการปกครองด้วยหลัก “ธรรมาภิบาล” คือ การปกครองให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพที่มีหลักยึดและปฏิบัติด้วยกัน 6 หลักคือ (อัษฎางค์ ปาณิกบุตร, 2565)

1) หลักนิติธรรม หมายถึง การตรากฎหมายที่ถูกต้อง เป็นธรรม การดำเนินการให้ถูกต้องตามหลักกฎหมาย การกำหนดกฎ กติกา และมีการปฏิบัติตามกฎ กติกาที่ตกลงกันไว้อย่างเคร่งครัดโดยคำนึงถึงสิทธิเสรีภาพ ความยุติธรรมของประชาชน

2) หลักคุณธรรม หมายถึง การยึดมั่นในความถูกต้องดีงาม การส่งเสริมสนับสนุนให้ประชาชนพัฒนาตนเองไปพร้อมกัน เพื่อให้คนไทยมีความซื่อสัตย์ จริงใจ ชยัน อดทน มีระเบียบวินัย ประกอบอาชีพสุจริตจนเป็นนิสัย

3) หลักความโปร่งใส หมายถึง การสร้างความไว้วางใจซึ่งกันและกันของคนในชาติ โดยปรับปรุงกลไกการทำงานขององค์กรทุกองค์กรให้มีความโปร่งใส สามารถตรวจสอบได้

4) หลักการมีส่วนร่วม หมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมรับรู้และแสดงความคิดเห็น ตัดสินใจปัญหาสำคัญของประเทศ ไม่ว่าด้วยวิธีการแสดงความคิดเห็น การตรวจสอบการทำงานของภาครัฐ การทำประชาพิจารณ์ การร่วมลงประชามติ หรืออื่นๆที่เปิดให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม

5) หลักความรับผิดชอบ หมายถึง การตระหนักในสิทธิหน้าที่ ความสำนึกในความรับผิดชอบต่อสังคม การใส่ใจปัญหาสาธารณะของบ้านเมืองและการกระตือรือร้นในการแก้ปัญหา ตลอดจนการเคารพในความคิดเห็นที่แตกต่างและความกล้าที่จะยอมรับผลดีและผลเสียจากการกระทำของตนเอง

6) หลักความคุ้มค่า หมายถึง การบริหารจัดการและใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ส่วนรวม โดยการรณรงค์ให้คนไทยมีความประหยัด ใช้อย่างอย่างคุ้มค่า สร้างสรรค์สินค้าและบริการที่มีคุณภาพสามารถแข่งขันได้ในเวทีโลก และมีการรักษาพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

จะเห็นได้ว่าหลักธรรมาภิบาล มุ่งเน้นให้ทราบถึงปัจจุบันที่มีการทำงานที่มุ่งผลสัมฤทธิ์ โดยมุ่งเน้นให้เกิดการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ ประสิทธิผล แล้วก่อให้เกิดประโยชน์ต่อความต้องการของประชาชนสูงสุด และเป็นการเน้นให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการบ้านเมือง ซึ่งการที่จะทำให้หลักธรรมาภิบาลหรือหลักการบริหารจัดการบ้านเมืองเกิดผลสำเร็จได้นั้น ผู้บริหารหรือผู้นำมีความสำคัญเป็นอย่างมากที่จะนำมายึดปฏิบัติเพื่อให้เป็นแบบอย่างแก่ประชาชน และเพื่อให้ประชาชนเกิดความเข้าใจถึงหลักธรรมาภิบาลมากขึ้น ต้องเร่งดำเนินการให้การศึกษา เพื่อเพิ่มพูนความรู้ให้แก่ประชาชน

บทสรุป

จากที่กล่าวมาทั้งหมดของเรื่องนี้ จะเห็นว่าหลักอริยมรรคมีองค์ 8 ในหัวข้อสัมมาอาชีวะ นั้นเป็นพุทธดำรัสที่แสดงเปรียบเทียบให้เห็นชัดเจนในเรื่องการคบค้าสมาคมของสัตว์ที่มีธาตุเดียวกัน โดยใช้หลักธรรมเรื่องอริยมรรคมีองค์ 8 เป็นตัวกำหนดและแบ่งแยกให้สอดคล้องกับธาตุในตัวมนุษย์ได้อย่างลึกซึ้ง ซึ่งในแต่หลักธรรมของอริยมรรค ล้วนมีความสำคัญกับมนุษย์ จัดเป็นหนทางหรือทางอันประเสริฐของชีวิตหรือกาย วาจา ใจ เพื่อการหลุดพ้นจากความทุกข์ ซึ่งเป็นข้อปฏิบัติที่เป็นทางสายกลาง(มัชฌิมาปฏิปทา) มรรคทั้ง 8 ประการนั้น เป็นปัจจัยเกื้อกูลกันจะขาดข้อใดข้อหนึ่งไปไม่ได้ ในเชิงทฤษฎีสามารถนำไปสู่การปฏิบัติมรรคมีองค์ 8 ที่เป็นรูปธรรมได้ด้วยการสั่งสมความดีคือ ทาน ศีล ภาวนา หากเราสามารถปฏิบัติหรือฝึกฝนได้ จะเป็นการพัฒนาตัวเราให้เป็นคนที่สมบูรณ์ได้ ที่มีความพร้อมทั้งสติ ปัญญา นั่นคือทำให้ธาตุในตัวเราบริสุทธิ์ยิ่งขึ้นไป สามารถที่จะเปลี่ยนธาตุไม่ดีในตัวให้มีความบริสุทธิ์ ที่ดีขึ้นได้ ด้วยการปฏิบัติตามหลักอริยมรรคมีองค์ 8 อันยังผลให้เกิดประโยชน์แก่ตัวเอง ครอบครัว สังคม และประเทศชาติโดยรวม

เอกสารอ้างอิง

- พระเทพเวที (ป.อ.ปยุตฺโต). (2536). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์. (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระธำมณี เขมธมโม (จำปา). (2550). ศึกษาสัมมาอาชีวะในพระพุทธศาสนา. (พุทธศาสนดรรชนีฉบับพิมพ์, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย).
- พระมหาสมุทร ฐิตปญฺโญ. (2560). ศึกษาข้อถกเถียงและการตีความศีลในพระพุทธศาสนา (รายงานการวิจัย). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สุวัฒน์ คงแป้น สุธิดา บัวสุขเกษม, นางสาวสุวิมล ศรีรุ่งกาญจน์, เตชิต ขาวบางพรหม และ วิสุทธิ บุญญะโสภิต. (2557). ชุมชนเข้มแข็ง ประเทศมั่นคง. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.
- สุติน ขาวหินฟ้า. (2549). การสื่อสารเพื่อการพัฒนาสุขภาวะภายใต้ระบบบุญนิยม. (นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเกริก).
- เสนาะ ผดุงฉัตร. (2547). เศรษฐกิจตามวิถีพุทธ. พุทธจักร, 58(6), 37-42.
- อัษฎางค์ ปาณิกบุตร. (2563). คลังสมองคุณค่าและความสำคัญของธรรมาภิบาล. สืบค้นจาก <http://wiki.kpi.ac.th/index.php?title=ธรรมาภิบาลและการปกครอง>.

